

VEEL BROEDENDE GEOORDE FUTEN IN 1983 EN 1984

Arend J. van Dijk

Vanaf het begin van de twintigste eeuw, weten we dat de Geoorde Fuut geregeld in Drenthe broedt (Van Dijk & Van Os 1982). Tot in de jaren zestig gaat het vermoedelijk steeds om enkele paren, terwijl in de periode 1969-82 het broedbestand gemiddeld 4-5 paren telde, met uitschieters van 1 tot 11. In 1983 en 1984 echter werden zeer veel broedgevallen gemeld, zelfs zoveel dat gesproken kan worden van invasies. De Drentse gegevens staan niet alleen, ook gegevens uit andere gebieden in Nederland en in België duiden op goede 'Geoorde Futen-jaren' (Peeters 1984 a,b).

In dit artikel wil ik een overzicht geven van de Drentse gegevens uit 1983, 1984 en enige vergelijkingen maken met het voorkomen in Drenthe zoals dat beschreven is in 'Vogels van Drenthe'.

Gegevens uit 1983 en 1984

Waarnemingen van Geoorde Futen zijn verkregen van vogelaars die in het kader van het Atlasproject voor winter- en trekvogels één of meer blokken hebben onderzocht (1983) of die anderszins broedvogelinventarisaties hebben uitgevoerd. Grote delen van de provincie zijn systematisch onderzocht, d.w.z. alle potentiële broedbiotopen zijn minstens tweemaal bezocht in de periode mei-half juli. Minder volledig of niet onderzocht zijn vooral grote delen in Midden- en Noord-Drenthe (globaal het gebied tussen Assen-Beilen-Coevorden-Borger-Assen en tussen Assen-Zuidlaren-Roden-provinciegrens-Veenhuizen-Assen). Op grond van waarnemingen uit vorige jaren kan geconcludeerd worden dat de broedvogelgegevens uit 1983 en 1984 redelijk compleet zullen zijn. Gegevens in dit verslag uit 1984 hebben betrekking op broedvogels en die uit 1983 op alle waarnemingen uit de periode april-september.

Waarnemingen zijn ontvangen van: T. Bakker, J. van Berkel, T. Bot, J. Dekkema, A.J. van Dijk, J.H. Hilbrands, R. Keizer, G. en J. Kleine, B. Meems, J. Santing, J. Oosterloo, H. Schipper, W. Spoelder, VMG 'De Koperwiek' en F.A. van Vemden.

Broedgevallen

In 1983 en 1984 zijn in 21 gebieden broedge-

vallen vastgesteld. Evenals in vorige jaren lagen deze vooral in Zuidwest-Drenthe (figuur 1 en tabel 1). In 1983 werden 45 à 50 paren geteld, waarvan 40 à 42 met een nest of met jongen. In 1984 ging het om 33 à 34 paren en 21 met een nest of jongen. In 1983 zijn 36 paren met totaal 69 à 70 jongen gezien en in 1984 20 paren met totaal 37 jongen. In beide jaren bedroeg het gemiddeld aantal jongen per paar 1,9.

Van de broedgevallen is 91% vastgesteld in (enigszins) geëutrofiëerde vennen en veenplassen, 8% in (voormalige, deels verlande en voedsel rijke) vloeivelden en 25% in zandgaten. Van de Geoorde Futen heeft 87% gebroed in of vlak naast een Kokmeeuwkolonie. De meeste van deze paren hebben jongen grootgebracht.

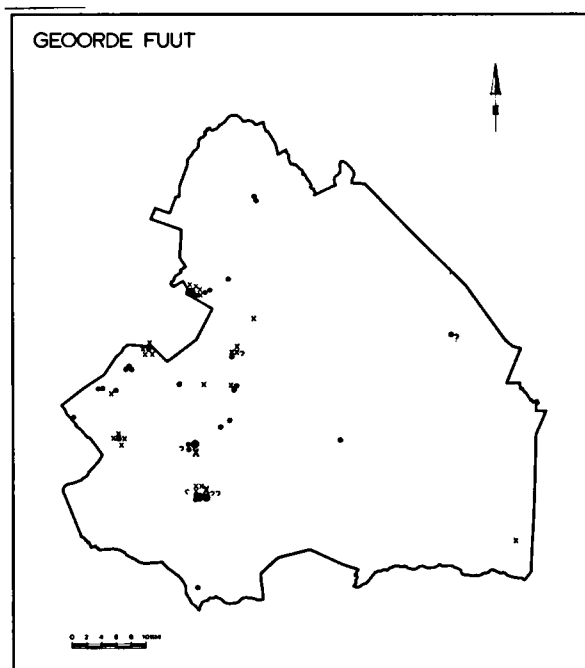

Fig. 1. Broedvogelverspreiding van de Geoorde Fuut in Drenthe in 1983 en 1984.

83	84	
•	x	= 1 paar
•	X	= 5 paar
?	?	= mogelijk 1 paar

Aantalverloop in april-september

De eerste Geoorde Futen arriveerden op 14 april 1984 en 19 april 1983 op de broedplaats. In de loop van april, mei, juni en in de eerste week van juli werden in het algemeen steeds meer Geoorde Futen gemeld, vooral in gebieden waar later ook broedgevallen zijn vastgesteld. De

aankomstdata op de broedplaatsen vielen in 1983 tussen 19 april en 28 mei (gemiddelde datum in 12 gebieden is 6 mei) en in 1984 tussen 14 april en 7 juni (gemiddelde datum in 7 gebieden is 10 mei). In beide jaren zijn nesten gevonden tussen 26 mei en 18 juli, de meeste in de tweede helft van juni. Ouderparen met jongen zijn in 1983 en 1984 voor het eerst gezien op resp. 18 en 12 juni en later vooral eind juni en begin juli. In 1984 werden in begin augustus op enkele plaatsen zeer kleine jongen waargenomen. In de loop van augustus, maar soms al halverwege juli, vooral wanneer geen jongen zijn grootgebracht, verlieten de meeste Geoörde Futen de broedgebieden weer. Oude en jonge futen vertrokken tegelijkertijd. De laatste waarnemingen uit de broedgebieden vielen in 1983 tussen 3 en 26 augustus (gemiddelde datum in 6 gebieden is 16 augustus) en in 1984 tussen 12 augustus en 30 september (gemiddelde datum in 4 gebieden is 28 augustus.)

Van drie gebieden is het aantalsverloop gedurende het broedseizoen van 1983 goed bekend (figuur 2). Het verloop op de traditionele Zuidwestdrentse broedplaatsen Dwingelose Heide en Gijsselter Koelen loopt vrijwel parallel, maar wijkt af van dat in het nieuwe broedterrein in Nieuw-Buinen. In beide gevallen vond in de eerste helft van mei kennelijk doortrek plaats. Op de Dwingelose Heide arriveerden in juni (en mogelijk ook nog in juli) steeds meer Geoörde Futen, terwijl in Nieuw-Buinen het aantal in mei terugliep en zich daarna op een bepaald niveau handhaafde. Vanaf half juli nam op de Dwingelose Heide het aantal weer geleidelijk af en in augustus waren beide gebieden verlaten.

Uit 1983 komen zeven waarnemingen van doortrekkers of rondzwervende vogels:

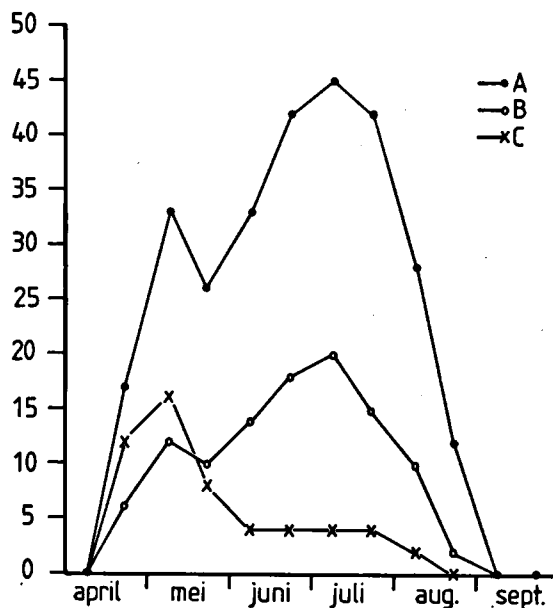
30 april - 5 mei	2 ex. Vledder Aa, bij Vledder
6 mei	1 ex. Emmercompascuum
7 mei	16 ex. Oude Vaart bij Havelte
22 mei	1 ex. zandgat bij Exloo
3 juni	3 ex. zandgat bij Beilen
12 juni	1 ex. Drentse Aa bij Assen
12 september	10 ex. Diependal bij Smilde

Deze waarnemingen duiden op doortrek vooral in begin mei, maar ook nog in juni. Na het broedseizoen is nauwelijks doortrek opgemerkt; kennelijk werd de provincie direct verlaten.

Vergelijking met vorige jaren

In 'Vogels van Drenthe' is in een tabel het aantal paren in de periode 1969-81 opgenomen. De gegevens van 1982 sluiten hierbij aan: Dwingelose Heide 1 paar, Gijsselter Koelen 1-2 paar,

Koelingsveld 0-1 paar, in totaal 2-4 paar. In 1983 en 1984 nestelden veel Geoörde Futen in gebieden waar ze ook in de periode 1969-82 hebben gebroed. 73% van de paren werd vastgesteld op traditionele broedplaatsen en 27% op nieuwe broedplaatsen.

Figuur 2. Aantalsverloop van volwassen Geoörde Futen in 1983 in drie regelmatig getelde gebieden.

- A = Dwingelose Heide, Gijsselter Koelen en Nieuw-Buinen
- B = Dwingelose Heide
- x C = Nieuw Buinen

Broedbiologische gegevens uit 1983 en 1984 sluiten aan bij de gegevens uit 'Vogels van Drenthe'. Dit geldt in grote lijnen ook voor het aantalsverloop en de doortrek in 1983, alleen is het grote aantal in september opvallend.

Het vertrek uit Drenthe in juli-augustus kan samenhangen met de rui, die in juli-half september plaatsvindt. Waar de Drentse vogels ruiën is niet bekend. In Zuid-Duitsland worden in juli-september soms honderden ruiers geteld (Prinzinger 1979).

De relatie met Kokmeeuwkolonies is al aange-stipt. Het broeden in Kokmeeuwkolonies is echter geen wet van Meden en Perzen, maar vloeit waarschijnlijk voort uit de deels overeenkomstige eisen die beide soorten aan hun broedbiotoop stellen. In Drenthe vallen de broedbiotopen van beide soorten voor een groot deel samen; namelijk (enigszins) geëutrofiëerde vennen en deels

Literatuur

verlande wateren. Of Geoorde Futen profiteren van de bescherming van Kokmeeuwen en daardoor meer jongen kunnen grootbrengen, is niet zeker (Prinzinger 1979). Misschien kan de binding aan Kokmeeuwkolonies in Drenthe mede worden verklaard door het feit dat 's nachts overtrekkende Geoorde Futen 'aangetrokken' worden door het ver in de omtrek waar te nemen gekrijs van Kokmeeuwen in hun kolonies.

- Dijk, A.J. van, G. & J. Kleine 1984. Broedvogel-inventarisatie Dwingeloose & Kraloër Heide in 1983. Hoogeveen.
- Dijk, A.J. van & B.L.J. van Os 1982. Vogels van Drenthe. Van Gorcum, Assen.
- Peeters, L. 1984 a. Gegevens gevraagd over de Geoorde Fuut, broedseizoen 1983. Vogeljaar 32, nr. 1: 50-51.
- Peeters, L. 1984 b. Broedgegevens Geoorde Fuut gevraagd. Vogeljaar 32, nr. 4: 218-219.
- Prinzinger, R. 1979. Der Schwarzhalstaucher. N.B.B. 521, Ziemsen Verlag, Wittenberg Lutherstadt.

Tabel 1. Gegevens over broedplaatsen en broedgevallen van de Geoorde Fuut in Drenthe in 1983 en 1984

gebied (atlasblok)	aantal zekere of waarschijnlijke broedgevallen
Bongveen (12-23) Fochteloërveen (12-41)	1983: juni 2 paar baltsend en paring 1983: juni-juli 6 paar, waarvan 5 paar met elk 2 jongen en 1 paar zonder jongen 1984: mei-juli 4 paar, waarvan 2 paar met elk 2 jongen en 2 paar zonder jongen
Esmeer (12-42) Witterveld (12-53) Vloeiervelden Nieuw-Buinen (12-58 en 17-18) Diependal (17-12)	1983: mei-juli 1 paar baltsend 1984: april en juni 1 paar (tussen in niet) 1983: juli 2 ex. met elk 1 jong (1 of 2 paar ?)
Boswachterij Smilde, Grenspoel (16-18)	1983: juni-juli 1 of 2 paar met 1 à 2 jongen 1984: juni-augustus 3 paar, waarvan 1 paar met 1 jong 1983: juni-juli 1 paar met 2 jongen 1984: juni-juli 4 paar, waarvan 3 paar met 1, 2 en 3 jongen
Boswachterij Smilde, Snoekveen (17-21) Doldersummer Veld (16-17)	1983: juli 1 paar met 1 jong
Vledderveld (16-26)	1983: juni-juli 3 paar, waarvan 2 paar met 2 en 3 jongen en 1 paar met nest 1983: juni-juli 2 paar, waarvan 1 paar met 3 jongen en 1 paar met nest
Koelingsveld (16-27)	1983: juli 1 paar met minstens 1 jong 1984: juni-juli 1 paar met 2 jongen
Nijensleekerveld (16-36) Westerzand (16-37)	1983: juni-juli 1 paar met 1 jong 1983: eind mei nest, in juli 1 paar met 1 jong 1984: mei-juli 4 paar, waarvan 2 paar met 2 en 3 jongen en 1 nest
Dwingelose Heide (17-31 en 17-41)	1983: mei-juni 7 nesten: juni-juli 6 paar met resp. 1, 1, 2, 2, 2, 3 jongen en 1 nest (mogelijk vervolglegsel; geen jongen)
Boswachterij Dwingeloo (17-32) Brunstinger Plassen (17-22)	1984: mei-augustus 5 paar met resp. 1, 2, 2, 2, 3 jongen 1983: juli 2 paar met 1 en 2 jongen 1983: juli 2 paar met samen 6 jongen 1984: juli-augustus 1 paar baltsend
Leggelderveld en Blauwe Meer (17-21) Witteveen (17-35) Gijsselter Koelen (17-51)	1984: mei-juni 1 paar 1983: mei-juli 1 paar; paring in juni 1983: mei-juni 5 nesten; juli 9 tot 11 paar met zeker 21 jongen 1984: mei-juli 8 à 9 paar; juli-augustus 6 paar met resp. 1, 2, 2, 2, 2, 2, jongen
Meeuwenveen (22-21) Meerstalblok (23-12)	1983: juli 1 paar met 2 jongen 1984: juni-juli 1 paar